

Från *Internationalen* 19 december 1975 (nr 40)

Nina Källberg

Vem var George Orwell?

Vem var George Orwell?

Länge var han mest känd som författare till ”Djurfarmen” och ”1984” — två böcker som ofta använts som ammunition i det kalla krigets litterära vapenarsenal.

Men de sista åren har han för fler och fler av oss också blivit författaren till ”Hyllning till Katalonien”¹ — ett klarsynt reportage från det spanska inbördeskriget, en bitter uppgörelse med dem som förrådade den spanska revolutionen i folkfrontens namn.

Så vem var han egentligen?

George Orwell, som egentligen hette Eric Blair, föddes 1903 i Motihari i Indien. Han kom från vad han själv senare hånfullt kallade ”den lägre övre medelklassen” — de undre skikten av den stora koloniala överklass av administratörer, militärer och handelsmän som bar upp det brittiska imperiet.

Som de flesta av barnen ur koloniernas överklass skickades Eric Blair till England för att uppfostras i internatskola. Så småningom fick han stipendium till den mest ansedda skolan av alla, Eton.

Men Eric Blair själv hörde inte riktigt hemma bland rikemanssönerna vid Eton. Han gick där på stipendium, kom från de privilegierade gruppernas underskikt. Klasskillnaderna fanns också inom Eton: de rika behandlades med hänsyn, medan de andra drabbades hårt av de trakasserier, bestraffningar och förödmjukelser som också hör till livet vid de engelska internatskolorna.

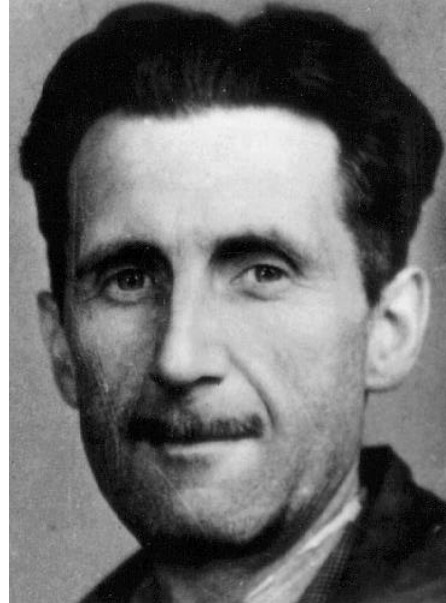
Avsmak för överklassen

Skoltiden lämnade Eric Blair med en känsla av avsmak för den brittiska överklassen och det penningdyrkande samhälle den behärskade. Där lades grunden till en revolt mot allt vad hans bakgrund stod för.

Det märktes emellertid inte på det val han gjorde efter avslutad skolgång. Han tog anställning vid den brittiska kolonialpolisen i Burma. Där stannade han i fem år. Under den tiden växte hans avsky för den brittiska imperialismen nästan dagligen:

Det arbete jag utförde hatade jag med större bitterhet än jag förmodligen kan klargöra. I ett sådant arbete ser man imperialismens smutsiga byk på nära håll. De eländiga fångarna som satt på huk i arresternas stinkande burar, långtidsfångarnas gråa, kuschade ansikten — allt detta fyllde mig med en outhärdlig skuld-känsla.

1927 återvände Eric Blair till England och tog avsked från polisen. Han hade bestämt sig för att bli författare. När han lämnade polisen var det mer än ett yrke han bröt med. Han bröt med ett sätt att leva, en klass, en uppfostran, en tradition, och han hade bestämt sig för att göra brytningen grundlig. De närmaste åren korn han att leva i en misär som delvis var självvald.

¹ Utdrag på marxistarkivet: [Hyllning till Katalonien](#) (om majhändelserna i Barcelona 1937)

Han gick på luffen i London och Paris, diskade i restaurangkök, sov under broar, vårdades på fattigsjukhus. Han drev omkring tillsammans med armén av fattiga, arbetslösa, utslagna.

Kontrasten mellan den värld som Orwell – den pseudonym han tog sig då hans första bok publicerades 1933 – lärde känna under dessa år och den miljö han växt upp i var enorm. Vad gjorde dessa upplevelser av honom, vilka slutsatser drog han av dem?

Rotlösa intellektuella

Först ska det sägas att Blair/Orwell inte var den ende ortodoxt uppfostrade intellektuelle ur den ”lägre övre medelklassen” som valt att göra upp med sin bakgrund vid denna tid. Den kapitalistiska civilisationens förfall var skrämmande uppenbart, det brittiska imperiets sönderfall började anas. För första gången blev det vanligt att även personer med fin uppfostran och god utbildning riskerade att drabbas av arbetslösheten. Det påverkade naturligtvis den intellektuella medelklassens syn på omvärlden:

Föraktet för den västerländska civilisationen hade nått sin höjdpunkt och desillusionen var ofantligt vitt utbredd. Vem kunde väl nu tänka sig att utan vidare leva sitt liv på medelklassens vanliga vis, som officer, präst, fondmäklare, kolonialtjänsteman eller något i den stilen? Och hur många av de värden våra farföräldrar hyllade kunde tas på allvar?

Kring 1935 drogs många av dessa rotlösa intellektuella med i den första vapen av entusiasm över folkfrontens framgångar i Frankrike och Spanien. En hel svärm av public school-pojkar — WH Auden, Stephen Spender, Cecil Day Lewis — sökte sig till kommunistpartiet.

George Orwell hörde inte till dem.

Han föraktade Auden, Spender och de andra. Han var skeptisk till marxismen, till politiska teorier, till ”läror” och ”dogmer”. Och till Sovjetunionen!

Det sista är den springande punkten. Teorilöshet är inget att skryta med, som Orwell gjorde, men den ”marxism” som serverades av kommunistpartierna på 30-talet fanns det all anledning att vara skeptisk mot. De intellektuella medlöparna till det brittiska kommunistpartiet blundade och svalde den hel. Med den svalde de utrensningar, Moskvarättegångar, arbetsläger. I gengäld fick de tillbaka det som det brittiska imperialismens förfall berövat dem: En ideologi, en tro, en världsbild. Nya rötter.

George Orwell var för ärlig och för klarsynt för stalinismen.

Men också han tillhörde dem vars världsbild raserats. Också han behövde något för att ersätta den ideologi, den bakgrund, den uppfostran han brutit med. Det var en ny identitet han sökte under sina strövtåg i ”det andra England«. men han lyckades inte riktigt finna den.

Spanien

1936 bröt inbördeskriget ut i Spanien. I början av 1937 for Orwell dit, för att skriva och kanske för att delta i striderna. Han kom till det revolutionära Barcelona, och stämningen där övertygade honom om att han måste gå med i kriget.

Att Orwell hamnade i det centristiska POUM:s milis var mest en slump.

Mot slutet av 1937 tvingades han fly ur Spanien för att undgå häxjakten på alla som haft med POUM att göra. Han hade stridit för republiken vid fronten, han hade sårats allvarligt. Men han tvingades smyga sig ur Spanien som en tjuv för att inte fängslas av den regering han trott sig försvara.

Det var en bitter upplevelse.

Det, och framför allt den stalinistiska lögnkampanjen mot POUM där lögn systematiskt gjordes till sanning. där svart blev vitt och antifascistiska kämpar fascistagenter. blev ett av de djupa och varaktiga intryck Orwell tog med sig från Spanien.

Det andra var något som till en början betydde mer: Erfarenheten av det revolutionära Barcelona. av solidariteten och kamratskapet vid fronten. För första gången blev ”socialism” något konkret och gripbart för honom.

Det var det senare intrycket som dominerade till att börja med. Efter återkomsten från Spanien betraktade Orwell sig som revolutionär socialist. Han tog de organisatoriska konsekvenserna av det och anslöt sig till den brittiska motsvarigheten till POUM. Independent Labour Party (ILP). Under de månader som återstod fram till andra världskrigets utbrott deltog Orwell i den revolutionära propagandan mot det imperialistiska kriget, och kom med förslag till att organisera underjordiskt antikrigsarbete.

Helomvändning

Men så plötsligt, när kriget började. gjorde han en helomvändning. Han upptäckte att han trots allt var patriotisk innerst inne,...skulle stödja kriget, skulle kämpa i det om möjligt.

Denna helomvändning var nu inte särskilt märklig. Det hade behövts ett starkt ankare för att hålla sig fast i den flod av patriotism som svepte fram när krigsutbrottet kom. Orwell hade inget sådant.

Uppfostran. tradition, allt verkade för att dra honom med. T o m arbetarklassen var patriotisk.

Och det sista är viktigt. För det som band George Orwell till den revolutionära socialismen var ingen teori, inget parti utan endast de levande erfarenheterna av en revolution, av solidariteten, jämlikheten och kamratskapet i det revolutionära Spanien. Och de erfarenheterna förbleknade alltmer, speciellt inför vad Orwell såg som den brittiska arbetarklassens passivitet och patriotism. 1941 skriver Orwell med viss bitterhet under orden att ”Den brittiska arbetarklassen har aldrig tänkt eller handlat internationellt. I två år såg de sina kamrater i Spanien långsamt strypas. och hjälpte dem aldrig ens genom en enda strejk. Men när deras eget land var i fara var deras inställning helt annorlunda.”

Kvar blev bara de andra minnena från Spanien – lögnerna, förräderiet, de systematiska historieförfalskningen. Och pessimismen. Orwell tyckte sig se de totalitära diktaturena breda ut sig överallt utan att möta motstånd. I denna sinnesstämning skrevs, delvis, ”Djurfarmen” men framför allt 1984”.

”1984”

”1984” är en märklig bok. De flesta vet vad den handlar om — den är en av de många framtidsvisionerna av pseudosocialistiska diktaturer (”Kallocaïn”. ”Vi”. ”Du sköna nya värld” etc.)”1984” handlar om ständig övervakning, tankekontroll. ”Storebror ser dig”, ständiga omskrivningar av det förflutna. Men det märkliga är att allt detta bara berör en liten del av människorna i Orwells värld, de 15 procent som tillhör ”Partiet”. Under dem lever den stora massan av ”proleter”, okontrollerade och lyckliga på sitt enkla nästan djuriska sätt. med att dricka öl, spela på tips. gnola enkla schlagars och läsa pornografi. De är politiskt passiva, ifrågasätter inte ”Partiet”, undrar inte över att gårdagens hjälte blir dagens förrädare, gårdagens sanning dagens lögn.

Det råder inget tvivel om att det är Orwells syn på den brittiska arbetarklassen som avspeglas i denna kränkande bild. Men Katalonien då? Minnena bleknar, som sagt. Ändå tror Orwell, eller huvudpersonen i ”1984” att det är genom proleterna som räddningen ska komma till sist. Men på vilket sätt!

...överallt över hela världen, hundra eller tusentals miljoner människor precis som dessa ... människor som aldrig hade lärt att tänka men som i sina hjärtan och magar och muskler lagrade den kraft som en dag skulle störta världen. Om det fanns något hopp, så var det hos proleterna! ... Av deras mäktiga sköten måste en dag stiga ett folk av medvetna varelser.

Det är public school-pojkens vision av den undermännliga underklassen. uppblandad med ett slags sympati och ett hopp mot allt förnuft. Och det visar sig att trots allt har Orwell aldrig kommit fram till att se arbetarklassen som en *organiserad* kraft i samhället. För honom är arbetarklassens styrka, om den finns, en elementär kraft.

Delvis hänger detta kanske ihop med att hans första kontakter med ”underklassen” var med de drivande massor av utstötta och arbetslösa som svävade på gränsen mellan proletariat och trasproletariat. Delvis hänger det också ihop med hans politikerförakt. Socialistisk politik består av dogmer och lögner. och de arbetare som sysslar med sådant hör inte riktigt till sin klass. Orwell träffar en elektriker ”som spelar en framträdande roll i den socialistiska rörelsen” och finner att han är helt förborgerligad — därför att han talar som de socialistiska och kommunistiska intellektuella som Orwell föraktade så.

Orwells bristande förståelse för arbetarklassens organisering visar sig också i den märkliga idén i ”1984” om att det totalitära förtrycket lämnar arbetarklassen i fred. Det främsta syftet med varje form av totalitärt förtryck är ju just att hindra arbetarna från att framträda som en organiserad kraft, inte att tysta de intellektuella.²

George Orwell gjorde ett ärligt försök att bryta med sin bakgrund och närma sig arbetarklassen. Han lyckades inte riktigt, men det är knappast hans fel. Han var klarsynt nog att förkasta stalinismen, men han hade inte styrkan och förmågan till den teoretiska och politiska uppgörelse med stalinismen som skulle ha gett honom en grund att stå på. Och utan den grunden stod han hjälplös mot alla strömningar i tiden. Tradition, uppfostran, bakgrund tog sin hämnd.

² Mer om ”1984”, se ["1984" grymhetens mystik](#) av *Isaac Deutscher